

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ TRUST ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΑΤΗΓΗΣΗ
ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ο θεσμός του trust αποτελεί μία από τις κυριότερες ιδιομορφίες που χαρακτηρίζουν τις χώρες το νομικό σύστημα των οποίων βασίζεται στο κοινόδικο, το λεγόμενο common law. Η ανάπτυξη του θεσμού χρονολογείται από τον 12^ο και 13^ο αιώνα με στόχο την κάλυψη των αναγκών ένεκα της μακράς απουσίας των γαιοκτημόνων την περίοδο των σταυροφοριών.¹

Αρχικά κρίνεται αναγκαία μια εννοιολογική διευκρίνιση καθώς το εμπίστευμα δεν πρόκειται για μια τριγωνική ενιαία νομική σχέση, αλλά δύο ανεξάρτητες μεταξύ τους παράλληλες σχέσεις (settler – trustees, trustees-beneficial owner) υπαγόμενες σε διαφορετικό νομικό καθεστώς. Από την πρώτη πηγάζουν εμπράγματα δικαιώματα υπέρ των νομικών κυρίων (trustees) και από την δεύτερη δημιουργούνται δικαιώματα ενδοτικής φύσεως υπέρ του αληθούς κυρίου (beneficial owner).²

Ο υπό εξέταση θεσμός αποδίδεται στην ελληνική βιβλιογραφία με τον όρο εμπίστευμα ή άλλως ως καταπιστευτική μεταβίβαση της κυριότητας. Με τον όρο settler αποδίδεται ο μεταβιβάζων, ιδρυτής, καταπιστευθέν αλλά και ο διαθέτης. Ο trustee αποκαλείται ως εμπιστευματοδόχος ή εμπιστευματούχος ενώ ο beneficiary ως δικαιούχος, υπέρ' ου, ευνοούμενος εκ του εμπιστεύματος, ωφελούμενος, τρίτο.

Σημείο αναφοράς για εφαρμοστέο δικαιο και την ανερνύρωση του θεσμού του trust είναι η Σύμβαση της Χάγης του 1985. Στο άρθρο 2 αυτής προσδιορίζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του trust ως ακολούθως: «ο όρος trust αναφέρεται στις έννομες σχέσεις που δημιουργούνται από ένα πρόσωπο, τον ιδρυτή, με πράξη εν ζωή ή αιτία θανάτου, όταν περιουσιακά αντικείμενα τίθενται υπό τον έλεγχο του trustee για το συμφέρον ενός άλλου προσώπου, του beneficiary ή για την εκπλήρωση ενός σκοπού». Δικαιώματα προσφυγής στην δικαιοσύνη και την αξίωση εκπλήρωσης της ως άνω υποχρέωσης διαθέτουν όλα τα ανωτέρω πρόσωπα. Αντίθετα στον νόμο ή στην συστατική πράξη του εμπιστεύματος πράξη ή παράλειψη του trustee, πρόκειται για αθέτηση του εμπιστεύματος ή όπως χρησιμοποιείται την αγγλική ορολογία breach of

¹Π.Κορνήλιος, Η γέννηση και η ανέλιξη του θεσμού του trust στο αγγλοσαξονικό δικαιο, Αρμ. 1977 (4) σελ.243

²Χ.Παμπούκης, Ενώσεις προσώπων και περιουσιακά σύνολα, σε (Χ. Παμπούκης), Δικαιο Διεθνών Συναλλαγών, Νομική Βιβλιοθήκη,2010, σελ.104

trust. Τα περιουσιακά στοιχεία του εμπιστεύματος δεν περιλαμβάνονται στην περιουσία του εμπιστευματούχου αλλά αποτελούν χωριστό κεφάλαιο και κατ' επέκταση συνιστούν το τυπολογικό γνώρισμα του θεσμού.³

Το trust λαμβάνει πλείονες μορφές (discretionary trusts, constructive trusts, unit, trading trusts κλπ.) ανάλογα με το είδος των συναλλαγών.⁴ Συχνή στην πρακτική είναι η σύσταση testamentary trust ή άλλως εμπιστεύματος αιτία θανάτου επί τη βάση του οποίου ρυθμίζεται η τύχη της κληρονομιάς. Στην ρύθμιση δε κληρονομικών ζητημάτων αναδύονται συχνά φαινόμενα καταστρατήγησης της νόμιμης μοίρας δια του εμπιστεύματος. Ο όρος καταστρατήγησης δικαίου δηλώνει την εκούσια μεταβολή των πραγματικών περιστατικών με σκοπό την αποφυγή του εφαρμοστέου δικαίου, ώστε να τύχει εφαρμογής ένα άλλο δικαιο (lex causae) με ευνοϊκότερες για τον καταστρατηγόντα διατάξεις. Συνεπώς, ο καταστρατηγών αποβλέπει στην αποφυγή διατάξεων δημόσιας τάξης (με έννοια της ΑΚ 3 – jus cogens) του κανονικού εφαρμοστέου δικαίου και η εφαρμογή του κανόνα σύγκρουσης χρησιμοποιείται ως μέσο για την πραγμάτωση σκοπού του.⁵

Παραδείγματα καταστρατήγησης δικαίου δια του εμπιστεύματος εντοπίζονται και στην ελληνική νομολογία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση σύστασης από τον κληρονομούμενο εμπιστεύματος (trust) σε αγγλική αποικία προς το οποίο προέβη σε σχεδόν συνολική μεταβίβαση της περιουσίας του. Ο κληρονομούμενος προχώρησε σε σύσταση ιδρύματος στο οποίο τάχθηκαν τα περιουσιακά του στοιχεία με έδρα τα νησιά Κάιμαν της Καραϊβικής. Οι ορισθέντες εμπιστευματοδόχοι ήταν η σύζυγος του, οι θυγατέρες του Ι και Μ καθώς και μια σειρά από νομικά πρόσωπα- εταιρείες, των οποίων η κύρια δραστηριότητα τους ήταν η καταπιστευτική διαχείριση αλλότριων περιουσιών ενώ αποκλήρωσε τον ενάγοντα υιό του.⁶

Η εν λόγω επιλογή έδρας (νησιά Κάιμαν) δεν ήταν διόλου τυχαία. Το δικαιο της Καραϊβικής ακολουθεί μεν το αγγλικό, χαρακτηρίζεται όμως και από ειδική νομοθεσία που παρέχει ευκολίες αποκρύψεως περιουσίας. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο που με την Cayman Trusts (Foreign Element) Act 1987 (αργότερα υπεύθυνα για την Cayman STAR trusts 1997) σημειώθηκε ραγδαία ανάπτυξη στο δικαιο το

³ Χ. Παμπούκης, Αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος (γνμδ), Εφ.ΑΔ 2012, σελ. 102

⁴ T. Paul/ S. Wilson, Textbook on Trusts, Oxford University Press, 2011 passim

⁵ Σ. Βρέλλη, Διοικητικό Δικαιο, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ. 91.

⁶ Α. Σ. Γεωργιάδης, Κληρονομική Διαδοχή και Εμπίστευμα (TRUST), ΕΛΛην 36/1995, σελ.1041

εμπιστεύματος υπεράκτιων και ηπειρωτικών δικαιοδοσιών. Τα εν λόγω εμπιστεύματα είναι πιο ευέλικτα από τα αγγλικά ενισχύοντας όχι μόνο την προστασία της περιουσίας αλλά και την θέση του ιδρυτή εις βάρος των δικαιωμάτων των δικαιούχων.⁷

Εν προκειμένω, είναι απαραίτητη μια διευκρίνιση σχετικά με την καταστρατήγηση του νόμου δια του εμπιστεύματος με το επιλεγέν δικαιο των νήσων Κάιμαν. Στο εν λόγω αγγλοσαξονικό δικαιο δεν προβλέπεται αναγκαστική διαδοχή και συνεπώς δεν υφίστανται αναγκαίοι κληρονόμοι, οι οποίοι θα υποστούν προσβολή της νόμιμης μοίρας τους δια της σύστασης του εμπιστεύματος. Συνεπώς, κατ' αρχήν το συσταθέν εμπίστευμα είναι έγκυρο και νόμιμο κατά το δικαιο αυτό.

Ωστόσο, και επειδή παρακαλύεται η εφαρμογή του εφαρμοστέου ελληνικού δικαίου ένεκα και της ελληνικής ιθαγένειας του κληρονομούμενου υφίσταται καταστρατήγηση του ελληνικού δικαίου, η οποία θα ληφθεί υπόψη μόνο αν οι κρίσιμες διατάξεις είναι αναγκαστικού δικαίου, δεδομένου του επιτρεπτού αποκλεισμού των ενδοτικών διατάξεων. Συνεπώς η προσβολή της νόμιμης μοίρας του ενάγοντος ένεκα των επί του επί του εμπιστεύματος επιδόσεων θα είναι άκυρες κατά το μέτρο που θίγεται η νόμιμη μοίρα.

⁷ J.D. Hayton, Thoughts on future trust law developments, Trusts& Trustees, 22 (9), Oxford University Press, 2016,σελ.1002-1003